

Mai scriem recenzii?

de Vasile Docea

Un apetit în scădere

Din lunga mea experiență redacțională – am condus diferite reviste academice și am participat la editarea altora – am observat o reticență crescândă a autorilor de a scrie și de a publica recenzii. Vorbesc aici de autori din mediul academic. Reticența e și mai mare în rândul colegilor mai tineri. Trendul a fost observat și de alți colegi, de prin redacțiile academice. Nu de puține ori, am fost contrariat de reacția câte unui mai tânăr coleg, care, la întrebarea mea dacă ar dori să publice o recenzie, îmi răspundea că nu are timp de recenzii, dar că imi dă cu plăcere, spre publicare, un studiu! Cu atât mai contrariat cu cât, pe vremea când eram eu însumi un tânăr cercetător, publicam frecvent recenzii. O mai fac și acum, pentru că, la fel ca atunci, cred că recenziile sunt cele mai directe și autentice instrumente de comunicare între specialiști. Cum altfel să-ți comunici opiniile despre cartea cuiva decât arătând în scris de ce ești sau de ce nu ești de acord cu cele publicate în respectiva carte. Cum să afle cel care publică o carte dacă ideile sale sunt bune sau rele, sunt valoroase sau nu? Poate să meargă înainte o știință sau un domeniu al cunoașterii fără această formă de dialog între cercetători?

Există mai multe răspunsuri la întrebarea pe care am formulat-o în titlul acestui editorial. Unul ar putea fi cel sugerat ceva mai sus: infatuarea unor cercetători, care cred ca ceea ce fac ceilalți e mai puțin important decât ce fac ei înșiși, așa încât nu merită să le acorde colegilor de breaslă onoarea de a-i recenza. Totuși, la o analiză atentă, răspunsul acesta se dovedește superficial. El se referă la atitudini subiective și la cazuri particulare, dar nu explică nicidecum fenomenul în ansamblu.

Fachidiot-ul nu scrie recenzii

Trendul inapetenței pentru recenzii are două cauze sistematice, care țin, pe de o parte, de evoluția științelor în direcția specializării, pe de altă parte de metodele de evaluare a cercetării, folosite în ultima vreme.

In ultimul secol, științele au evoluat spre specializare, astfel încât mulți oameni de știință au devenit specialiști în segmente foarte înguste ale domeniului lor. „Sindromul expertului” a dus la apariția unor competențe înguste. Forma extremă a acestei evoluții este ironizată în spațiul de limbă germană prin formula *Fachidiot* –

idiotul de specialitate, adică o persoană mărginită, care nu înțelege nici măcar problemele propriei științe în ansamblu și care nu reușește să comunice cu alți oameni de știință ale căror competențe nu se suprapun exact peste ale sale. Așa cum ne arată studiile de specialitate din ultimii ani din domeniul științei informării, din ce în ce mai puțini oameni de știință se ostenesc să lectureze cărți din scoarță în scoarță. Nici măcar reviste în întregime. Ceea ce a condus la scăderea atât a numărului recenziilor, cât și a calității lor. *Fachidiot*-ul, care citește doar cele câteva texte care au legătură cu felia sa îngustă, nu scrie recenzii.

Trendul alarmant al ignorării monografiilor

O altă cauză sistemică a fost observată recent, între alții, de doi specialiști americani, Peter Harmon și Candy Schwartz, de la *Simons College, Graduate School of Library and Information Science*, din Boston. În numărul 34 al revistei *Library & Information Science Research* (Elsevier, 2012, p. 247), cei doi autori constată, pe baza mai multor studii empirice, că specialiștii din toate domeniile citesc (și citează) din ce în ce mai puține monografii, în schimb se dau în vânt după articole de revistă. Trendul e observabil și la case editoriale mari, tradiționale, care publică reviste academice recunoscute. Mai grav, referenții editurilor respective (peer reviewers) evaluează articolele trimise de cercetători spre publicare doar după criteriul articolelor citate, nu și după al monografiilor pe care cineva ar trebui să le utilizeze atunci când se documentează pentru realizarea unui articol științific.

Mai e nevoie să spunem căo monografie este, de regulă, mai cuprinzătoare și mai importantă decât un articol, indiferent dacă ne plasăm în zona „științelor exacte” sau în aria „socio-umanului”? O monografie îți permite să-ți contextualizezi cercetarea, să explici pe larg conexiunile, să dezvolți semnificațiile. Graba de a se documenta și de a-și publica – fie și parțial, incomplet – rezultatele propriilor cercetări, îi face pe mulți autori să se documenteze doar din articolele de revistă. Iar graba e cu atât mai mare, cu cât evaluarea rezultatelor cercetării se face – inclusiv la noi în țară – acordând articolelor punctaje uneori mai mari decât monografiilor.

Prin urmare, cum să recenzezi monografiile pe care nu le citești?

